

Initiativärende om placering i häkte av intagen som verkställer fängelsestraff

Initiativet

Sedan AA inkommit med anmälningar mot Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Söder, anstalten Asptuna och häktet Huddinge, framkom under utredningen av ärendena (JO:s dnr 3528-2003 och 3635-2003) bl.a. följande. AA verkställde ett fängelsestraff i anstalten Asptuna. Den 27 augusti 2003 ansökte Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Söder om att AA skulle placeras i en annan anstalt. Samma dag förflyttades AA till häktet Huddinge i avvaktan på ny anstaltsplacering. Sedan Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Kronoberg den 25 september 2003 avslagit Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Söders begäran om omplacering av AA, var denne kvar i häktet Huddinge till den 11 oktober 2003 då han frigavs villkorligt.

Jag beslutade att inom ramen för ett initiativärende utreda frågan enligt vilket beslut AA var placerad i häktet efter den 25 september 2003 och om författningsstödet för ett sådant beslut.

Utredning

Sedan Kriminalvårdsstyrelsen anmodats att inkomma med utredning och yttrande i de aktuella frågorna inkom styrelsen med ett remissvar till vilket hade fogats ett yttrande av Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Söder.

I det till Kriminalvårdsstyrelsens remissvar fogade yttrandet anförde Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Söder, genom kriminalvårdschefen BB, bl.a. att anstalten Asptuna hade att bevaka besluten angående AA:s placering, att anstalten efter placeringsenhetens beslut den 25 september 2003 hade att välja mellan att återföra AA till anstalten eller att lämna in en ny ansökan om ändrad anstaltsplacering och fatta ett nytt beslut om tillfällig placering enligt 11 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m., och att AA inte återfördes till anstalten eftersom han bedömdes ta skada av placeringen där. Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Söder beklagade det inträffade och anförde vidare att det borde ha fattats ett nytt beslut enligt 11 § lagen om beräkning av strafftid m.m. och att en ny

ansökan som närmare beskrev grunderna för den önskade omplaceringen borde ha lämnats in till placeringsenheten.

Kriminalvårdsstyrelsen, genom överdirektören CC, anförde för egen del följande.

Som framgår av kriminalvårdsmyndighetens yttrande fanns det inte något författningsstöd för placeringen av AA i häkte efter den 25 september 2003 och det saknades också ett uttryckligt beslut om den placeringen.

Det av kriminalvårdsmyndigheten anhängiggjorda ärendet om förflyttning av AA avslutades i och med beslutet om avslag i det ärendet. Grunden för häktesplaceringen upphörde därmed. AA borde då omgående ha återförts till anstalten Asptuna som kriminalvårdsmyndigheten anger som den första möjligheten i sitt yttrande.

Emellertid uppkommer frågan om den andra av kriminalvårdsmyndigheten angivna möjligheten dvs. att låta AA med stöd av 11 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. (StidL) kvarstanna i häktet i avvaktan på en ny ansökan om anstaltsplacering.

Enligt 11 § StidL får den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i anslutning härtill tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest i avvaktan på beslut om anstaltsplacering eller om det behövs med hänsyn till transportförhållandena. Bestämmelsen tar sikte på tiden omedelbart innan den domde, sedan domen blivit verkställbar, införs i anstalt för verkställighet av domen. I förarbetena till bestämmelsen har framhållits att sådan tillfällig förvaring i häkte inte bör pågå längre än någon eller några dagar (prop. 1974:20 s. 77 och prop. 1975/76:90 s. 75). Bestämmelsen har därutöver i praxis, utan egentligt stöd i lagtext eller förarbeten, kommit att tillämpas vid transport av intagna mellan olika anstalter. Justitieombudsmannen (JO) har i ett beslut den 31 mars 1988 angående en sådan tillämpning uttalat följande. En sådan utvidgad tillämpning synes vara allmänt godtagen (se prop. 1980/81:1 s. 23 f.). Den torde dock förutsätta att frågan om en ändrad anstaltsplacering har aktualiserats och att förvaringen i häkte sker i avvaktan på beslut i den frågan. Vidare torde förvaringen i häkte inte kunna fortgå sedan ett sådant beslut meddelats annat än om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

JO har vidare, bl.a. i beslut den 15 oktober 1980, uttalat att denna utvidgade tillämpning av bestämmelsen bör vara ytterst restriktiv. I det beslutet uttalade JO kritik då ett beslut om förflyttning till annan anstalt inte hade meddelats när en intagen överfördes till häkte med tillämpning av 11 § StidL.

Det nu sagda leder fram till följande överväganden.

11 § StidL kan inte utnyttjas som någon slags allmän placeringsparagraf för att kunna placera intagna som avtjänar fängelsestraff i häkte för att senare i sinom tid vidta andra åtgärder beträffande den intagne. Regleringen bör i detta sammanhang tillämpas så att man först tar ställning till frågan om anstaltsplacering och först därefter får det, om det med hänsyn till transportförhållandena är nödvändigt med placering i häkte, bli fråga om tillämpning av 11 § StidL.

Av detta följer att den av kriminalvårdsmyndigheten angivna andra möjligheten inte är korrekt. I och med att den av kriminalvårdsmyndigheten gjorda ansökningen om ny anstaltsplacering avsågs upphöra grunden för häktesplaceringen av AA som ovan sagts skulle han omgående ha återförts till anstalten Asptuna. Först därefter hade en ny begäran om anstaltsplacering kunnat aktualiseras om det fanns andra skäl än de som låg till grund för den ursprungliga ansökningen. Dessutom får det i detta fall beaktas att AA redan hållits i häkte med stöd av 11 § StidL under tiden den 27 augusti – den 25 september 2003 dvs. betydligt längre tid än någon eller några dagar som förarbetena framhåller. Redan därigenom kan det sägas att 11 § StidL då inte berättigade till en fortsatt förvaring i häktet.

Vid tiden för den nu aktuella häktesplaceringen fanns inga av Kriminalvårdsstyrelsen utgivna föreskrifter eller andra anvisningar som uttryckligen angav vem som hade att bevaka häktesplaceringen och se till att den inte blev längre än nödvändigt. Kriminalvårdsmyndighetens agerande får ses mot denna bakgrund.

Numera finns en bestämmelse i 5 kap. 5 § Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt (KVVFS 2005:2) av vilken framgår att den kriminalvårdsmyndighet som fattat beslut om placering i häkte skall tillse att den intagne återförs eller begärs förflyttad så snart anledningen till häktesplaceringen upphört eller senast inom förskrivna tid. Det har därmed tydliggjorts hur man skall agera när grunden för en häktesplacering i fall som det nuvarande har upphört.

Kriminalvårdsstyrelsen kommer att tillställa kriminalvårdsmyndigheten en kopia av detta yttrande för att på så sätt undvika att myndigheten tillämpar 11 § StidL i enlighet med den av myndigheten angivna andra möjligheten.

Omständigheterna i ärendet motiverar också att handlingarna i ärendet överlämnas till Regionkontoret Stockholm som har tillsynsansvar över verksamheten i de till regionkontoret hörande kriminalvårdsmyndigheterna.

I beslut den 9 november 2005 anförde *JO Nordenfelt* följande.

Bedömning

Enligt 11 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i anslutning härtill tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest i avvaktan på beslut om anstaltsplacering eller om det behövs med hänsyn till transportförhållandena. Som Kriminalvårdsstyrelsen redogjort för har bestämmelsen, även om den i första hand tar sikte på tiden omedelbart innan en dömd införs i kriminalvårdsanstalt, i praxis också ansetts tillämplig när en intagen skall överföras från en anstalt till en annan. En sådan utvidgad tillämpning torde dock förutsätta att frågan om ändrad anstaltsplacering har aktualiserats och att förvaringen sker i avvaktan på beslut i den frågan. Efter det att ett sådant beslut meddelats, torde förvaringen i häkte således kunna fortgå endast om det behövs med hänsyn till transportförhållandena (se t.ex. JO 1988/89 s. 99).

Kriminalvårdsstyrelsen konstaterar i sitt remissvar att det efter det att ansökan om omplacering av AA avslogs inte längre fanns någon grund för en fortsatt förvaring i häkte och att Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Söder då omgående skulle ha återfört AA till anstalten. Jag delar Kriminalvårdsstyrelsens bedömning.

Kriminalvårdsstyrelsen har också anført att en ny ansökan om ändrad anstaltsplacering för AA inte hade utgjort grund för en fortsatt placering av AA i häkte med stöd av 11 § lagen om beräkning av strafftid m.m. Jag delar Kriminalvårdsstyrelsens uppfattning även i denna del.

Sammanfattningsvis har Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Söder efter den 25 september 2003 hållit kvar AA i häkte utan rättsligt stöd.

Kriminalvårdsmyndigheten skulle i stället, så snart transportförhållandena tillät det, ha återfört AA till anstalten Asptuna. Kriminalvårdsmyndigheten kan inte undgå allvarlig kritik.